

СЕМЕНОВА МАРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

кандидат юридичних наук, науковий співробітник,
НДІ правового забезпечення інноваційного розви-
тку Національної академії правових наук України,
адвокат, АБ «ЮФ «Семенова і Партнери
ORCID 0000-0002-2216-4343

УДК 346.548:330.341.1.(477)

DOI 10.37772/2518-1718-2021-4(36)-18

АКТУАЛЬНІ ІННОВАЦІЙНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОЛЕКТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукове дослідження присвячене аналізу стану діяльності суб'єктів колекторської діяльності та змін щодо правового врегулювання правовідносин, що виникають під час врегулювання простроченої заборгованості, які було внесеної Законом України № 1349-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту боржників при врегулюванні простроченої заборгованості».

Ключові слова: колекторська компанія, колекторська діяльність, прострочена заборгованість, споживче кредитування

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку національної правової системи спостерігається ряд колізійних питань та пробілів в нормативно-правовому регулюванні діяльності колекторських компаній. До прийняття Закону України № 1349-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту боржників при врегулюванні простроченої заборгованості» чинне законодавство не містило чітких правил поведінки ані щодо суб'єктів, які займаються колекторською діяльністю, ані щодо обов'язкових єдиних вимог до етичної поведінки та правил взаємодії таких осіб з боржником під час врегулювання простроченої заборгованості. Це викликає необхідність в комплексному та порівняльному аналізі правового регулювання господарської діяльності колекторів, що і є метою цього дослідження.

Об'єктом дослідження є правовідносини між суб'єктами, які займаються колекторською діяльністю та боржниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми правового регулювання колекторської діяльності в Україні та визначення сутності фінансових компаній та специфіки їх діяльності привертала увагу дослідників достатньо давно. Так дослідженням цього питання в різні часи займалися Федик М. В. [1, с. 107], Єгоричева С. Б. [2, с. 117–119], Данча М. І. [3, с. 52–55], Ментух Н. Ф., Шевчук О. Р. [4, с. 58–62], Заїка А. Г. [5, с. 169–176], Савчук О. О., Глібко С. В. [6, с. 132–137]. Разом з цим, питання врегулювання порядку повернення безнадійної заборгованості колекторами шляхом запровадження чітких законодавчих правил їх діяльності та забезпечення при цьому дотримання прав боржників вимагає подальших наукових досліджень.

Мета даного наукового дослідження полягає у визначенні змін стану діяльності суб'єктів колекторської діяльності під час врегулювання простроченої заборгованості, які було запропоновано Законом України № 1349-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту боржників при врегулюванні простроченої заборгованості».

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше зроблено комплексний аналіз діяльності колекторів до прийняття Закону України № 1349-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту боржників при врегулюванні простроченої заборгованості» та перспективи їхньої діяльності з урахуванням оновленого законодавства. На підставі чого зроблено висновки щодо перспектив реалізації закону.

Виклад основного матеріалу. 19.03.2021 року Верховна Рада в другому читанні прийняла Закон України № 1349-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту боржників при врегулюванні простроченої заборгованості» (Далі – Закон № 1349-IX), яким було внесено зміни до наступних нормативно-правових актів: Закон України «Про Національний банк України»; Закон України «Про споживче кредитування»; Закон України «Про банки і банківську діяльність»; Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

Вказаний закон набрав чинності з дня, наступного за днем його опублікування, 14 квітня 2021 року, та вводиться в дію через три місяці з дня набрання ним чинності, крім абзаців четвертого–шостого підпункту 1 пункту 3 розділу I цього Закону, які вводяться в дію з 2 липня 2021 року та норм Прикінце-

вих та перехідних положень, які стосуються вимог щодо умов здійснення взаємодій колекторів із боржником, які набрали чинності з 14 квітня 2021 року.

Зміни, які було внесено Законом № 1349-IX є безперебільшення інноваційними, оскільки до прийняття вказаного Закону чинне законодавство не містило чітких правил поведінки ані щодо суб'єктів, які займаються колекторською діяльністю, ані щодо обов'язкових єдиних вимог до етичної поведінки та правил взаємодії таких осіб з боржником під час врегулювання простроченої заборгованості.

Для того, щоб зрозуміти, що змінилося для боржників необхідно розглянути як колектори діяли до прийняття Закону № 1349-IX.

По-перше, колекторська діяльність не була врегульована законодавчо, відповідно не було контролю за діяльністю колекторів та відповідальності колекторів перед боржниками.

По-друге, часто методи, які використовували колектори під час роботи з боржниками для спонукання останнього повернути борг, були неправомірними, нецивілізованими. Крім того, в деяких випадках колектори намагалися стягнути з осіб навіть неіснуючі борги.

Такі дії колекторів порушували низку статей Конституції України (статті 3, 21, 22, 32), Цивільного кодексу України (статті 3, 291, 301, 302, 308, 1076, 512), Закону України «Про інформацію» (ч. 4 ст. 23), Закону України «Про банки і банківську діяльність» (ч. 2, 3 ст. 10, ст. 60, 62) та можуть бути кваліфіковані як правопорушення, що передбачені Кримінальним Кодексом України, зокрема: ст. ст. 182, 189, 190, 195, 355 КК України.

Закон № 1349-IX запроваджує чіткі правила поведінки як для кредиторів, так і для колекторів під час врегулювання проблемної заборгованості та дійсно направлено на захист боржників від неправомірних дій колекторів.

Інноваційність нормативно-правового регулювання правил колекторської діяльності після прийняття Закону полягає в наступному:

Прийняття Закону № 1349-IX дозволяє:

1) створити правове поле для здійснення суб'єктами господарювання врегулювання простроченої заборгованості за договорами споживчого кредитування;

2) забезпечити захист прав боржників та третіх осіб під час врегулювання простроченої заборгованості за договорами споживчого кредитування, шляхом запровадження на законодавчому рівні вимог до етичної поведінки кредиторів та колекторських компаній під час взаємодії із споживачами;

3) організувати систему контролю за виконанням вимог до етичної поведінки шляхом визначення заходів впливу, які держава застосовуватиме до порушників цих вимог;

4) встановити запобіжники для недопущення на ринок колекторських послуг недобросовісних юридичних осіб або осіб, які не мають бездоганної ділової репутації.

Законом № 1349-IX, зокрема, встановлено поняття «колекторська компанія» та уточнено термін «врегулювання простроченої заборгованості».

Законом № 1349-IX вперше запроваджено умови діяльності колекторських компаній, які направлено на захист прав боржників, основними з яких є: можливість залучення колекторської компанії до врегулювання простроченої заборгованості, тільки у разі того, що така можливість передбачена умовами договору споживчого кредиту; встановлення вимог щодо взаємодії із споживачами та іншими особами при врегулюванні простроченої заборгованості (вимоги щодо етичної поведінки), а саме:

Взаємодія колекторських компаній із споживачем, його близькими особами, представником, спадкоємцем, поручителем, майновим поручителем або третіми особами можлива тільки за умови, що така взаємодія передбачена договором про споживчий кредит та ці особи надали згоду на таку взаємодію (Далі – Особи, з якими може взаємодіяти колекторська компанія). При цьому колекторські компанії не мають права повідомляти інформацію про укладення споживачем договору про споживчий кредит, його умови стан виконання, наявність простроченої заборгованості та її розмір іншим особам.

Під час врегулювання простроченої заборгованості взаємодія з вказаними особами може здійснюватися виключно наступним шляхом:

1) безпосередньої взаємодії (телефонні та відеопереговори, особисті зустрічі). Проведення особистих зустрічей з представниками колекторської компанії можливе виключно з 9 до 19 години, за умови що особа, з якою здійснюється взаємодія, не заперечує проти проведення з нею зустрічі та попередньо надала згоду на особисту зустріч під час телефонної розмови або окрему письмову згоду на це. Місце і час зустрічі підлягають обов'язковому попередньому узгодженню;

2) надсилання текстових, голосових та інших повідомлень через засоби телекомунікації, у тому числі без залучення працівника кредитодавця, нового кредитора або колекторської компанії, шляхом використання програмного забезпечення або технологій;

3) надсилання поштових відправлень із позначкою «Вручити особисто» за місцем проживання чи перебування або за місцем роботи фізичної особи.

Необхідно звернути увагу на те, що колекторській компанії та особам, залученим колекторською компанією до безпосередньої взаємодії з Особами, з якими може взаємодіяти колекторська компанія, прямо забороняється:

1) здійснювати дії, що зазіхають на особисту гідність, права, свободи, власність споживача, його близьких осіб, представника, спадкоємця, поручителя, майнового поручителя та/або інших осіб, ставлять під загрозу життя, здоров'я, ділову репутацію зазначених осіб, а також використовувати погрози, шантаж, вчиняти інші незаконні (неправомірні) дії стосовно зазначених осіб;

2) вводити Осіб, з якими може взаємодіяти колекторська компанія, в оману щодо:

а) розміру, характеру та підстав виникнення простроченої заборгованості, а також наслідків, що настануть для Осіб, з якими може взаємодіяти колекторська компанія, у разі невиконання умов договору про споживчий кредит;

б) передачі питання про погашення простроченої заборгованості на розгляд суду, можливості застосування до боржника заходів адміністративного і кримінального переслідування;

в) належності колекторської компанії, фізичних та юридичних осіб, залучених на договірних засадах колекторською компанією до безпосередньої взаємодії із Особами, з якими може взаємодіяти колекторська компанія, до органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

3) з власної ініціативи взаємодіяти із Особами, з якими може взаємодіяти колекторська компанія, та/або з їхніми близькими особами у період з 20 до 9 години, а також у вихідні, святкові і неробочі дні;

4) взаємодіяти із Особами, з якими може взаємодіяти колекторська компанія, та/або з їхніми близькими особами більше двох разів на добу, крім випадків додаткової взаємодії за їхньою власною ініціативою. Взаємодія за допомогою засобів зв'язку вважається такою, що відбулася, якщо в результаті такої взаємодії особі передано змістовну інформацію про розмір простроченої заборгованості (розмір кредиту, проценти за користування кредитом, розмір комісії та інших платежів, пов'язаних з отриманням, обслуговуванням і поверненням кредиту), порядок її погашення, розмір неустойки та інших платежів, що стягуються у разі невиконання зобов'язань за договором про споживчий кредит або відповідно до закону;

5) приховувати інформацію про номер контактного телефону, з якого здійснюється дзвінок або надсилається повідомлення Особам, з якими може взаємодіяти колекторська компанія, про поштову адресу або адресу електронної пошти, з якої надсилається повідомлення, про відправника поштового або електронного повідомлення;

6) використовувати функцію (сервіс) автоматичного дозвону до Осіб, з якими може взаємодіяти колекторська компанія, протягом більше 30 хвилин на добу;

7) використовувати на конвертах або повідомленнях, що надсилаються Особам, з якими може взаємодіяти колекторська компанія, зображення, що можуть бути сприйняті як такі, що містять погрозу, розмішувати на конвертах або повідомленнях відомості, що прямо чи опосередковано вказують на наявність заборгованості, використовувати написи «виконавчий документ», «рішення про стягнення», «повідомлення про виселення» тощо, а також найменування органів державної влади, у тому числі осіб, які здійснюють повноваження у сфері примусового виконання рішень;

8) будь-яким чином повідомляти третіх осіб (крім Осіб, з якими може взаємодіяти колекторська компанія) про заборгованість споживача або здійснювати взаємодію з цими особами таким чином, щоб їм стала відома або могла стати відомою інформація про заборгованість споживача, крім випадків взаємодії з особою, стосовно якої споживач надав згоду на передачу їй інформації про наявність простроченої заборгованості, а також інших випадків, передбачених законом;

9) вимагати від споживача, його близьких осіб, представника, спадкоємця, поручителя, майнового поручителя, а також його роботодавця та/або інших осіб прийняти на себе зобов'язання щодо простроченої заборгованості, якщо інше не передбачено договором про споживчий кредит або законом;

10) вчиняти дії, що завдають шкоду репутації, у тому числі діловій репутації, споживача, його близьких осіб, представника, спадкоємця, поручителя, або погрожувати вчиненням таких дій;

11) вимагати погашення заборгованості в інший спосіб, ніж передбачено договором про споживчий кредит або законом;

12) за власною ініціативою будь-яким чином взаємодіяти із споживачем або його близькими особами, якщо споживач письмово, шляхом надання всіх належним чином оформлених підтвердних документів, повідомив, що його інтереси при врегулюванні простроченої заборгованості представляє його представник;

13) проводити особисті зустрічі із Особами, з якими може взаємодіяти колекторська компанія, без попереднього погодження таких зустрічей відповідною особою;

14) будь-яким чином взаємодіяти з приводу укладеного споживачем договору про споживчий кредит з особами (крім споживача, його представника, спадкоємця, поручителя, майнового поручителя), які не надали згоди на таку взаємодію. Окрім того, не допускається ініціативи колекторської компанії або третьої особи, яка діє від їхнього імені та/або в їхніх інтересах, спрямована на повернення простроченої заборгованості безпосередня взаємодія, Особами, з

якими може взаємодіяти колекторська компанія, з моменту отримання документів, які свідчать, що така особа:

- а) є недієздатною особою або особою, обмеженою в дієздатності;
- б) перебуває на стаціонарному лікуванні в закладі охорони здоров'я;
- в) є особою з інвалідністю I групи;

г) є неповнолітньою особою.

Висновки. Отже в цілому системний аналіз Закону № 1349-IX дозволяє зробити висновок, що його норми містять інноваційні положення щодо правового регулювання підприємницької діяльності колекторських компаній, що буде мати позитивні наслідки для врегулювання простроченої заборгованості та захистить права боржників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Федик М. В. Державне регулювання розвитку банківської інфраструктури в Україні: дис. ... канд. екон. наук. Львів, 2015. 242 с.
2. Єгоричева С. Б. Стан та перспективи здійснення колекторської діяльності на вітчизняному грошово-кредитному ринку. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю Університету (м. Полтава, 22 жовтн. 2020 р.). Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2020. С. 117-119.
3. Данча М. І. Проблеми правового регулювання колекторської діяльності в Україні: до постановки питання. *Часопис цивілістики*. 2016. № 21. С. 52–55.
4. Ментух Н. Ф., Шевчук О. Р. Захист прав споживачів фінансових послуг: досвід України та Європейського Союзу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: юридичні науки*. 2016. Вип. 1. Том 2. С. 58–62.
5. Заїка А. Г. Порушення прав споживачів фінансових послуг: природа виникнення та еволюція. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. *Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір*. 2014. Вип. 1 (105). С. 169–176.
6. Савчук О. О. Щодо сутності фінансових компаній та специфіки їх діяльності. *Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах* : зб. наук. пр. за матеріалами II Круглого столу (м. Харків, 17 трав. 2019 р.). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 132–137.

REFERENCES

1. Fedyk, M.V. (2015). Derzhavne rehulivannia rozvytku bankivskoi infrastruktury v Ukraini. *Candidates thesis*. Lviv [in Ukrainian].
2. Yehorycheva, S.B. (2020). Stan ta perspektyvy zdiisnennia kolektorskoi diialnosti na vitchyznianomu hroshovo-kredytnomu rynku. *Rozvytok finansovoho rynku v Ukraini: zahrozy, problemy ta perspektyvy: materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. 90-richchiu Universytetu (m. Poltava, 22 zhovtn. 2020 r.) – Development of the financial market in Ukraine: threats, problems and prospects: materials of the II International scientific-practical conference*. Poltava: Natsionalnyi universytet imeni Yurii Kondratiuka, 117–119 [in Ukrainian].
3. Dancha, M.I. (2016). Problemy pravovoho rehulivannia kolektorskoi diialnosti v Ukraini: do postanovky pytannia. *Chasopys tsyvilistyky – Journal of Civilization*, 21, 52–55 [in Ukrainian].
4. Mentukh, N.F., Shevchuk, O.R. (2016). Zakhyst prav spozhyvachiv finansovykh posluh: dosvid Ukrainy ta Yevropeiskoho Soiuzu. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: yurydychni nauky - Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: legal sciences, issue 1, vol. 2*, 58–62 [in Ukrainian].
5. Zaika, A.H. (2014). Porushennia prav spozhyvachiv finansovykh posluh: pryroda vynykennia ta evoliutsiia. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy. Problemy intehtratsii Ukrainy u svitovyi finansovyi prostir – Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. Problems of Ukraine's integration into the world financial space, issue 1 (105)*, 169–176 [in Ukrainian].
6. Savchuk, O.O. (2019). Shchodo sutnosti finansovykh kompanii ta spetsyfyky yikh diialnosti. *Ekonomiko-pravovi problemy rozvytku ta spriyannia hospodarskii diialnosti v suchasnykh umovakh: zb. nauk. pr. za materialamy II Kruhloho stolu (m. Kharkiv, 17 trav. 2019 r.) – Economic and legal problems of development and promotion of economic activity in modern conditions: collection of scientific papers based on the materials of the II Round Table*. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 132–137 [in Ukrainian].

СЕМЕНОВА МАРИНА

кандидат юридических наук, научный сотрудник НИИ правового обеспечения инновационного развития Национальной академии правовых наук Украины, адвокат,
АБ «ЮФ «Семенова и Партнеры»

АКТУАЛЬНЫЕ ИННОВАЦИОННЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ КОЛЛЕКТОРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Научное исследование посвящено анализу состояния деятельности субъектов коллекторской деятельности и изменений в части правового регулирования правоотношений, возникающих при урегулировании просроченной задолженности, внесенных Законом Украины № 1349-IX «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины по защите должников при урегулировании просроченной задолженности».

Ключевые слова: коллекторская компания, коллекторская деятельность, просроченная задолженность, потребительское кредитование

SEMENOVA MARYNA

PhD, research fellow of the Scientific Research Institute of
Providing Legal Framework for the Innovative Development of the NALS of Ukraine,
Attorney-at-law, «Semenova and Partners» LF

CURRENT INNOVATIVE ISSUES OF LEGAL REGULATION OF COLLECTION ACTIVITIES

Problem setting. At the present stage of development of the national legal system there are a number of conflicting issues and gaps in the legal regulation of collection companies. Prior to the adoption of the Law of Ukraine № 1349-IX «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Protection of Debtors in Settlement of Overdue Debts» the current legislation did not contain clear rules of conduct either for entities engaged in collection activities or mandatory uniform requirements to the ethical conduct and rules of interaction of such persons with the debtor in the settlement of overdue debt. This necessitates a comprehensive and comparative analysis of the legal regulation of economic activity of collectors, which is the purpose of this study. The object of the study is the legal relationship between entities engaged in collection activities and debtors.

Analysis of recent researches and publications. Problems of legal regulation of collection activities in Ukraine and determining the nature of financial companies and the specifics of their activities have attracted the attention of researchers for a long time. So M. V. Fedik was engaged in research of this question at different times. [1, p. 107], S. B. Egoricheva [2, p. 117–119], M. I. Dancha [3, p. 52–55], N. V. Mentukh, O. R. Shevchuk [4, p. 58–62], A. G. Zaika [5, p. 169–176], O.O. Savchuk, S. V. Glibko [6, p. 132–137]. At the same time, the issue of settling the procedure for repaying bad debts by collectors by introducing clear legal rules for their activities and ensuring compliance with the rights of debtors requires further research.

The target of this research is to determine the changes in the state of collection entities during the settlement of overdue debt, which was proposed by the Law of Ukraine № 1349-IX «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Protection of Debtors in Settlement of Overdue Debts».

Article's main body. For the first time a comprehensive analysis of the activities of collectors before the adoption of the Law of Ukraine № 1349-IX «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Protection of Debtors in Settlement of Overdue Debts» and prospects of their activities. On the basis of which conclusions were made on the prospects for the implementation of the law.

The research is devoted to the analysis of the state of activity of collectors and changes in the legal settlement of legal relations arising during the settlement of overdue debt, which were introduced by the Law of Ukraine № 1349-IX «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Protection of Debtors debt».

Conclusions. Thus, in general, a systematic analysis of Law № 1349-IX allows us to conclude that its provisions contain innovative provisions on the legal regulation of business activities of collection companies, which will have positive consequences for settling overdue debts and protect the rights of debtors.

Keywords: collection agency, collection activity, overdue debt, consumer lending

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Семенова М. В. Актуальні інноваційні питання правового регулювання колекторської діяльності. *Право та інновації*. 2021. № 4 (36). С. 124–128.